

CODEX ETHICUS

Växjö stifts riktlinjer för tolkning av diakonens,
prästens och biskopens vigningslöften

CODEX ETHICUS

INLEDNING

I en biskops uppdrag ingår att utifrån kyrkans vigningslöften ge vägledning och utöva tillsyn. Ett sätt att ge sådan vägledning och förtydliga de förväntningar som finns på präster och diakoner är att formulera en Codex Ethicus, det vill säga ett dokument som visar på etiska förhållningssätt och ger konkreta råd i ett antal frågor, där präster och diakoner ofta ställs inför utmaningar.

Codex Ethicus är inte en juridiskt bindande föreskrift utan syftar till att uttrycka en yrkesetik och ge vägledning, främst för sådant som inte regleras i kyrkoordning, avtal eller lagstiftning.

Dokumentet vill tjäna som vägledning för präster och diakoner i förhållande till allmänhet och församlingsbor, kollegor och andra medarbetare. Tanken är att Codex Ethicus ska stödja prästers och diakoners professionella hållning, stärka lojalitet och ansvarskänsla inom vinningstjänsten, värna förtroendet från kyrkotillhöriga och allmänhet samt vara till hjälp i biskopens tillsyn.

Även om Codex Ethicus talar om präster och diakoner, gäller de förväntningar som uttrycks här självklart även mig som biskop. Också en biskop ställs inför många av de dilemman som Codex Ethicus vill ge vägledning i och förväntas leva enligt dess riktlinjer.

Codex Ethicus finns sedan tidigare i Växjö stift, senast utfärdad år 2011 av biskop Jan-Olof Johansson tillsammans med prostmötet. Sedan dess har nya problemställningar blivit aktuella och såväl kyrka som samhälle har genomgått förändringar.

Det har succesivt blivit tydligt att det är tid för en revidering och uppdatering av dokumentet. I arbetet med denna uppdatering har information inhämtats från andra stift och utkast till en ny text har diskuterats i domkapitlet, prostmötet och vid kontraktssamlingar med präster och diakoner. Den breda förankringen är ett uttryck för att vi hör samman i vigningstjänsten och att alla har erfarenheter och bidrag att ge.

Om Codex Ethicus ska fylla sin funktion räcker det inte med en uppdaterad text. Innehållet måste vara känt av dem som berörs. Codex Ethicus behöver därför diskuteras och aktualiseras – under utbildningstiden, inför diakon- och prästvigning, vid nyanställningar och utvecklingssamtal, vid samtal i kontrakten och med enskilda samt vid konfliktsituationer.

Det är min önskan att alla i vigungstjänsten hjälps åt med att hålla innehållet i Codex Ethicus levande. Här har prostar och kyrkoherdar ett särskilt ansvar.

Som ni vet är mitt valspråk ”Guds nåd är allt du behöver” (2 Kor. 12:9). Ytterst är vi alla beroende av Guds nåd och förlåtelse. Detta är viktigt att ha som utgångspunkt också vid läsningen av Codex Ethicus. Isolerad från ett liv i kyrkans gemenskap riskerar den annars att bli uttryck för moralism och död bokstav. Under ett liv i vigungstjänsten kommer många av oss att hamna i situationer där det är lätt att trampa snett. Då är det viktigt att komma ihåg att förlåtelsen gäller också för oss. Att förlåtelsen gäller innebär inte med självklarhet att man är lämplig för tjänst.

Kontraktsprostarna har en viktig funktion i biskopens tillsyns- och främjandeuppdrag. Växjö stifts prostmöte har ställt sig bakom texten som vägledande för vigungstjänsten i Växjö stift. Jag utfärdar efter samråd med prostarna denna Codex Ethicus som gällande för vårt stift, från idag och tills vidare.

Växjö den 12 januari 2021

+Fredrik Modéus, biskop

INNEHÅLL

1. Vigningslöftena	7
Uppdraget	
Fyra löften	
Ansvar/Förväntan	
Att följa kyrkans ordning	
Under tillsyn	
2. Tala och tiga	11
Offentlighet och transparens	
Mediakontakter	
Sociala medier	
Självavård	
Tystnadsplikt och sekretess	
3. I församlingens tjänst	18
Dela församlingens liv och gemenskap	
Kyrkliga handlingar	
Uppdrag i annan församling	
Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap	
Förtroendevalda	
Barn och unga	
4. I stiftets gemenskap	23
Biskop och kyrkoherde	
Kontraktsposten	
Konvent och möten	
Icke församlingsanställd	
Att söka och lämna en tjänst	
Ekumeniska och interreligiösa relationer	
5. Arbetsliv och privatliv	27
Arbete och fritid	
Att vårda sig själv	
Bön, självavård och gudstjänstliv	
6. Ekonomiska frågor	29
Ersättningar och bisysslor	
Ersättning för kyrkliga handlingar	
7. Avslutning	31

1.VIGNINGSLÖFTENA

Diakonens och prästens uppdrag vilar i dopet och har sin grund i det förtroende som kyrkan har visat.

I vigningen avges löften som handlar om troheten till Kristus i uppdraget och om viljan att leva på ett sätt som skapar förtroende, såväl för den enskilde som för den församling och det stift där tjänsten äger rum, och för hela kyrkan.

Uppdraget

I vigningsgudstjänsten beskrivs prästens respektive diakonens uppdrag på följande sätt:

”Kyrkan är Guds folk, Kristi kropp, ett tempel av levande stenar, där Kristus är hörnstenen. I detta Guds folk, där vi alla genom dopet är kallade att föra ut evangelium i hela världen, har prästen/diakonen ett särskilt uppdrag.

En präst skall predika Guds ord och förvalta sakramenten, leda församlingens bön och tillbedjan i gudstjänsten, undervisa och utöva själavård och så vara en herde för Guds hjord. En präst skall i sitt ämbete leva som Kristi tjänare, öppen för människors behov och i sitt sinne vara vänd till Gud och hela skapelsen. Med trohet och klokhet skall prästen ge Guds folk vad det behöver för att renas och mogna i tron, så att Guds kärlek blir synlig i världen.

En diakon skall uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd, ge kristen fostran och undervisning i tron, i församling och samhälle vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i sin nästa. En diakon skall leva som Kristi tjänare och hjälpa människor att gestalta Guds kärlek. Diakonen skall försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott så att Guds kärlek blir synlig i världen.

Åt er skall nu anförtros uppdraget att vara präst/diakon. Möt era medmänniskor med varsamhet och aktning. Sök Guds viljas väg tillsammans med dem och sträva efter att låta tro, lära och liv bli ett.”

Fyra löften

I vigningen lovar präster respektive diakoner följande:

Präster och diakoner: att i Guds den treeniges namn åtaga sig uppdraget att vara präst/diakon och utöva detta så, att Gud blir ärad, kyrkan uppbyggd och Guds vilja förverkligad i världen.

Präster: att stå fasta i kyrkans tro, rent och klart förkunna Guds ord, så som det är oss givet i den heliga Skrift och så som det är omvittnat i vår kyrkas bekännelse, och rätt förvalta sakramenten.

Diakoner: att stå fasta i kyrkans tro, hjälpa dem som behöver er tjänst och stå på de förtrycktas sida.

Präster och diakoner: att i sin tjänst följa vår kyrkas ordning, iaktta den tystnadsplikt som åvilar en präst/diakon och förverkliga er kallelse med Kristus som förebild.

Präster och diakoner: att leva så bland människor, att ni blir vittnen om Guds kärlek och om försoningens hemlighet.”

Vigningslöftena är del av kallelsen och uttrycker en livshållning. De gäller även den diakon och präst som inte är i aktiv tjänst i Svenska kyrkan utan har en annan arbetsgivare, den som är pensionär och den som av andra skäl inte arbetar. De gäller både under arbetstid och på fritiden. När anställningen upphör kvarstår präster och diakoner i vigningstjänsten eftersom den till skillnad från anställningen är livslång. Emeriti är en del av vigningstjänsten i ett stift.

Ansvar & förväntan

Att gå in i vigningstjänsten är att ta på sig särskilt ansvar. Som kyrkans företrädare lever diakoner och präster som förebilder för andra. Allmänhetens förtroende är av stor vikt för att tjänsten ska kunna fullgöras. En enda medarbetares övertramp kan färga många människors bild av kyrkan för lång tid framåt. Om en präst eller diakon iakttar olika förhållningssätt i tjänsten och privatlivet kan det skada förtroendet för personen, vigningstjänsten och – ytterst sett – tron på Kristus. Den som står i vigningstjänsten ska respektera var och en som han eller hon möter så att den personliga integriteten inte kränks.

Att följa kyrkans ordning

Av präster och diakoner förväntas trohet mot uppdraget och solidaritet med Svenska kyrkan, dess lära och regelverk. En präst/diakon strävar efter att tala väl om sin kyrka. I en episkopal kyrka förutsätts lojalitet med stiftets biskop. Detta gäller på ett särskilt sätt för diakoner och präster, som i vigningen lovat att följa kyrkans ordning. Diakoner och präster förfogar inte över vigningstjänsten. De står i första hand i kyrkans, stiftets och församlingens tjänst för att medverka till att den grundläggande uppgiften blir utförd. En präst respektive diakon ska aktivt ta del i samtalet kring kyrkans uppdrag och framtid och har både rätten och ansvaret att utmana och ifrågasätta. En uppriktig dialog med stiftets biskop är naturlig och välkomnas. Att utmana och ifrågasätta står inte i motsats till att följa fattade beslut.

Under tillsyn

Präster och diakoner, oavsett om de är anställda i Svenska kyrkan eller inte, står under biskopens tillsyn. Det innebär att biskopen tillsammans med domkapitlet kan pröva om de avgivna vigningslöftena brutits och om detta innebär att förtroendet för kyrkan skadats på ett allvarligt sätt. Att bli anmäld till domkapitlet är pressande, inte minst eftersom en utredning ofta kan ta lång tid. Varje präst och diakon ska stå till förfogande och

medverka om en anmälan behöver utredas. Vid utredning av tillsyns-
renden behöver arbetsgivaren tillse att diakon och präst får stöd via andra
personer än dem som har tillsynsansvaret. Det är biskopens och domka-
pitlets ansvar att utredningen sker på ett rättssäkert sätt och att såväl den
som anmäls som anmälaren får stöd såväl under processen som efteråt.
Omsorgen om den enskilde är viktig.

Foto: Växjö domkyrka/Linda Kirsten

2. TALA OCH TIGA

Offentlighet och transparens

Grundhållningen i Svenska kyrkan är öppenhet och offentlighetsprincipen ska tillämpas utom i de specifika fall då sekretess och tystnadsplikt gäller. Präster och diakoner ska vara beredda att lämna ut handlingar av olika slag på begäran och hålla sådan ordning att detta är möjligt att göra skyndsamt. De ska iaktta varsamhet vid hantering av personuppgifter och följa gällande föreskrifter för registrering och gallring av sådana uppgifter. Det är viktigt att inte missbruka tystnadspliktens förtroende för att dölja sådant som de är skyldiga att kunna redovisa öppet.

Mediakontakter

Präster och diakoner kommer i sin tjänst i kontakt med massmedia. I offentliga uttalanden ska de vara sakliga, ge relevant information, i förekommande fall kunna hänvisa till rätt talesperson och eftersträva att bli rätt citerade. De bör också klargöra om de företräder sig själva, sin yrkeskår, sin församling eller sitt stift. De ska inte försvåra massmediernas arbete utan ta vara på de möjligheter dessa utgör utan att söka publicitet för personlig räkning.

Meddelarrätten är reglerad i Svenska kyrkans kollektivavtal och gör det möjligt för anställda i Svenska kyrkan att lämna uppgifter om t.ex. oegentligheter till media. Genom tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen råder ett källskydd vilket gör att det är straffbart för journalister, mediaföretag och liknanden att röja källan, det vill säga vem som lämnat uppgifterna. Arbetsgivaren får inte efterforska källa. Den anställde får muntligt meddela uppgifter men meddelarrätten innebär inte att man får lämna ut handlingar, t.ex. brev eller promemorior om de är hemliga.

Meddelarrätten är en rättighet att hantera med ansvar. De som står i viginningstjänsten ska inte använda medierna, varken traditionella eller sociala medier, för att utkämpa personliga strider mot chefer och medarbetare (anställda, förtroendevalda eller ideella). De har ansvar för att föra samtal i en ton som inger förtroende, också när det gäller svåra frågor. Meddelarrätten omfattar över huvud taget inte uppgifter som framkommit under bikt eller enskild själavård. Den gäller inte heller det som helt eller delvis omfattas av undantag från handlingsoffentlighet, det vill säga är hemliga. Exempel på detta är skyddade personuppgifter i kyrkobokföringen, bud vid upphandlingar, uppgifter om enskilda i personaladministrationer och uppgifter om enskilda i församlingsvården m.m. Det finns uppgifter som inte får lämnas ut trots meddelarrätten. Detta gäller sannolikt (utredning pågår nu, 2020/2021) uppgifter som handlar om att skydda enskild person eller anhöriga inom församlingsvården.

Sociala medier

Sociala medier är en arena där präster och diakoner agerar, både i tjänsten och privat. Detta är en möjlighet att ta vara på. Samtidigt är det viktigt att reflektera över hur man uppfattas, när det som skrivs inte kan tolkas med hjälp av kroppsspråk, röst och socialt sammanhang. Både innehållet i det som skrivs och sättet att bemöta andra är uttryck för vår tro. Att möta alla respektfullt är grundläggande för en kristen, vilket ska märkas i sociala medier.

Kommunikationen på internet är både snabb och svåröverskådlig, vilket kräver eftertanke och inte minst gott omdöme. Det gäller att bevara andras förtroende, både för sig själv och för identiteten som präst eller diakon, vilket inte alltid är detsamma som att få uppskattning. När diakoner och präster har möjlighet att finnas på internet i sin tjänstgöring ska det ske transparent och öppet och de ska välja namn på konton som gör dem lätta att identifiera vid en sökning. De inlägg som görs på exempelvis församlingens Facebooksida företräder självklart Svenska kyrkan men också den individ som gjort inlägget kan behöva underteckna med t.ex. "Maria, präst" eller "Jonas, diakon". Även på sina privata sidor på sociala medier behöver präster och diakoner vara medvetna om att de är företrädare för Svenska kyrkan och hantera det med omdöme.

En utgångspunkt är att personer i vigningstjänsten inte använder anonymitet eller falsk identitet för att utföra handlingar eller uttrycka åsikter på internet och i sociala medier som de inte skulle vara beredda att stå för under eget namn. Det som uttrycks i sociala medier ska kunna sägas på samma sätt offentligt, annars ska det inte sägas alls.

Det har blivit vanligare med hot, hat och förtal på internet. Det kan drabba präster och diakoner som deltar i samtal på nätet. Detta ska inte behöva tolereras och församlingar och andra arbetsgivare behöver se till att det finns handlingsplaner för hur hot och hat hanteras, så att den som utsätts vet vart den kan vända sig. Även den som ser någon annan utsättas har en roll när det gäller att ge stöd till den utsatta och att kunna anmäla hatiska inlägg och hot till sidans administratörer eller det företag som dri-

ver plattformen. Att vara administratör för digitala kanaler och webbsidor eller moderator i grupper på sociala medier innebär ett ansvar för att hot, hat och olika former av kränkande språkbruk inte heller förekommer i andras inlägg i de egna kanalerna. Det bör tydligt framgå att kränkande kommentarer kommer att tas bort.

Behoven av samtal av själavårdande karaktär på internet är stora, inte minst bland unga. Total avskildhet kan säkerhetsmässigt inte garanteras på internet. Själavård via e-post, chattar och sms ska ändå behandlas som enskild själavård ur prästens och diakonens perspektiv. När kontakt har knutits ska dessa samtal enbart ske i stängda meddelandefält, personlig e-post och motsvarande.

Inom ramen för Jourhavande präst är anonymiteten ett skydd både för prästen och konfidenten och det framgår av riktlinjerna för Jourhavande präst att man inte ska skriva i sociala medier att man tjänstgör inom jourverksamheten. För alla i vigningstjänsten är diskretion en självklarhet även när det handlar om uppgifter som inte går in under den formella tystnadsplikten. Detta gäller också för sociala medier.

Själavård

Den enskilda själavården, som diakoner och präster utövar, behöver vila i tilliten att Gud verkar och ha sin förankring i församlingen som själavårdande gemenskap. En diakon eller präst ska vara försiktig med att berätta vad någon har sagt, också när det är oklart om det handlar om själavård eller ej.

Vid alla former av själavård är det viktigt att den som söker stöd står i centrum och själv är delaktig i hur stödet utformas. Diakoner och präster ska iaktta den tystnadsplikt som gäller för respektive tjänst (se nedan). Journal ska inte föras. Själavårdssamtalens innehåll får inte återges i förkunnelse, skrift eller i andra samtal. Diakoner och präster ska iaktta särskild varsamhet och respekt när det gäller själavårdande relationer till barn och unga.

Självvårdande samtal äger rum i många olika miljöer. Prästen respektive diakonen är som själasörjare ansvarig för att skapa förutsättningar för förtroendefulla samtal. För att tystnadsplikt och konfidentens integritet ska kunna respekteras är det att föredra att samtalen förläggs till rum där avskildhet och tystnadsplikt kan upprätthållas utan att säkerheten för någon part äventyras. Om prästen eller diakonen utsätts för hot inom enskild självvård eller bikt upphör från den stunden tystnadspliktskravet och händelsen ska anmälas till polis och arbetsgivare.

En självvårdsrelation skapar ofta bindningar och beroende mellan själasörjare och konfident. Relationen är asymmetrisk i fråga om makt och utlämnande av privata uppgifter. Prästen och diakonen ansvarar för gränssättningen i självvården och ska vara medveten om att han eller hon lätt kan få makt över andra och ska särskilt iaktta sin egen utövning av vigningstjänsten ur detta perspektiv. Det förutsätter en förmåga att skilja på å ena sidan egna behov och ställningstaganden och å andra sidan medmänniskors behov och kyrkans bekännelse. I tider av egen kris och skörhet är risken för att själasörjaren överskrider gränser större. Därför är det viktigt att präster och diakoner kontinuerligt har handledning och går i egen självvård (se vidare s. 28).

Självvården ska kännetecknas av ett respektfullt förhållningssätt som garanterar att samtalsituationen inte utnyttjas av någondera parten för påverkan eller intimitet av otillbörlig karaktär. Särskilt grannlaga är självvårdande relationer till sörjande och unga. Diakoner och präster ska inte inleda privata relationer eller sexuella handlingar med någon som de har enskilda självvårdssamtal med. Från den tidpunkt då en självvårdande samtalsrelation är avslutad, behöver det gå en tid innan det är lämpligt att inleda en privat relation.

Tystnadsplikt och sekretess

För prästen och diakonen råder liksom för andra medarbetare i församlingsvårdande verksamhet förbud mot att röja uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller närstående lider men. I församlingsarbetet gäller

dock anmälningsskyldighet när det finns misstanke om att barn far illa. Också detta gäller för alla församlingens medarbetare, även för prästen, om det inte är så att kunskapen kommit prästen till del under enskild själavård eller bikt.

Präster och diakoner utövar enskild själavård. När så sker ser reglerna kring tystnadsplikt och sekretess delvis annorlunda ut jämfört med ovan. Enskild själavård definieras som själavårdande samtal som sker i enskildhet i ett personligt möte mellan präst/diakon och en konfident och där det som behandlas är personliga frågor. Det kan också vara ett samtal mellan präst/diakon och flera personer som bearbetar ett problem. Även brevväxling mellan präst/diakon och en konfident är att betrakta som enskild själavård och utgör undantag från krav på registrering av post.

Som nämnts ovan kan avskildheten inte garanteras vid själavård via e-post, internet, chatt och sms. Präster och diakoner bör ändå betrakta dessa samtal som liggande under den enskilda själavårdens tystnadsplikt. Det pågår nu (2020/2021) ett utredningsarbete om själavård på nätet som kan komma att leda till ytterligare tydliggöranden kring regelverk och förhållningssätt. I den enskilda själavården råder tystnadsplikt även när det gäller sådana uppgifter som inte skulle skada konfidenten om de kom ut. Ingenting av det som sägs får yppas utanför det slutna rummet. Inte ens det faktum att enskild själavård har ägt rum ska komma någon till del. Detta innebär att prästen och diakonen behöver iaktta försiktighet med hur bokningar sker och tillse att inte konfidentens namn står i kalendrar och almanackor som kan vara tillgängliga för andra. Bokning bör därför ske direkt med prästen och diakonen och inte via till exempel expeditionspersonal.

För diakonen gäller vissa undantag från tystnadsplikten: Om konfidenten själv medger att uppgiften lämnas ut, till exempel om diakonen ska vara behjälplig med att kontakta sociala myndigheter i någon fråga, om diakonen åläggs att vittna under ed samt om diakonen fått reda på något som faller under uppgifts-, informations- eller anmälningsskyldighet enligt lag och kyrkoordning. Det gäller oftast uppgifter om att barn under 18 år riskerar att fara illa (se ovan).

För prästen finns inga undantag. För enskild själavård och bikt gäller absolut tystnadsplikt, även om prästen får reda på sådant som i församlingsarbetet skulle falla under anmälningsskyldigheten. Det innebär att konfidenten inte kan lösa prästen från tystnadsplikten, att den gäller för all framtid, också efter konfidentens död, och att den gäller även om prästen lämnat vigningstjänsten. En präst får inte vittna i domstol om sådant som han eller hon fått reda på inom ramen för bikt eller enskild själavård. Detta är också reglerat i lag (36 kap, § 5, Rättegångsbalken).

Som nämnts ovan är handledning en god resurs för prästens och diakonens utvecklande av sin yrkeskompetens. När det gäller det man fått veta i enskild själavård, kan handledning äga rum först efter omsorgsfull avidentifiering av konfidenten, samt om sådana omständigheter som kan röja konfidentens identitet lämnas utanför samtalet. Handledningen ska fokusera på prästens eller diakonens egna reaktioner, inte på konfidenten. Prästen kan inte få handledning angående sådant som yppats under bikt.

För präster och diakoner som är verksamma som psykoterapeuter utanför kyrkan eller i kyrkans familjerådgivning är det viktigt att det står klart för konfidenten i vilken roll de möter terapeuten och vilken typ av tystnadsplikt som gäller där, till skillnad från tystnadsplikten i den enskilda själavården. Sker sådan verksamhet som bisyssla vid sidan av kyrklig anställning bör prästen eller diakonen diskutera med sin kyrkoherde hur terapiverksamheten kan hållas tydligt åtskild från själavården. Terapisamtal med psykoterapeut som är präst eller diakon ska inte hållas i församlingens lokaler.

Det hör till prästens och diakonens ansvar att se till att tystnadsplikten inte missbrukas för att binda till tystnad beträffande sådant som inte hör hemma i den enskilda själavården. Om prästen eller diakonen får kännedom om att ett grovt brott planeras medger tystnadsplikten att enskilda personer varnas eller rättsvårdande myndigheter kontaktas om det kan göras utan att röja konfidentens identitet.

3. I FÖRSAMLINGENS TJÄNST

Dela församlingens liv och gemenskap

Enheten i Kristi kropp manifesteras främst i gemensam bön, gudstjänst och diakoni. Det är viktigt, både för församlingen och för det egna andliga livet, att präster och diakoner delar församlingsliv och deltar i gudstjänst – där de bor, där de har sin tjänst eller i annan församling – även när de inte själva tjänstgör. Att dela gudstjänstgemenskap där man har sin tjänst utgör ett särskilt vittnesbörd.

Kyrkliga handlingar

I och med sin vigning blir prästen behörig att utföra kyrkliga handlingar. Eftersom Svenska kyrkans vigslar är juridiskt giltiga, är vigseln inte bara en kyrklig angelägenhet utan även statlig myndighetsutövning. Vigselrätten, som utfärdas av Kammarkollegiet, är personlig och knuten till att prästen viger enligt Svenska kyrkans ordning.

Vid ekumeniska vigslar, med medverkande från olika kristna samfund är det viktigt att klargöra vem som är vigselförrättare och i vilket samfunds ordning vigseln sker.

Svenska kyrkans vigselordning medger komplettering med t.ex. böner från andra traditioner, men stommen måste följa kyrkohandboken. Vid eventuellt slarv eller missbruk kan Kammarkollegiet återkalla vigselrätten. Om en diakon eller präst deltar vid en kyrklig handling i ett annat kristet samfund ska av kyrkomötet ingångna ekumeniska överenskommelser följas om sådana finns. Diakon eller präst kan delta i enstaka moment i en kyrklig handling enligt en kristen kyrkas ordning med vilken ingen ekumenisk överenskommelse finns. Det är viktigt att det för alla närvarande är tydligt vilken kyrkas ordning den kyrkliga handlingen följer. Samråd bör ske med kyrkoherde, kontraktsprost eller biskop.

Diakon och präst får inte leda borgerliga förrättningar som exempelvis namngivning, vigsel och begravning. Det är i undantagsfall möjligt att medverka i en borgerlig förrättning med enstaka moment, men det måste vara tydligt för de församlade att prästen/diakonen varken leder förrättningen eller står för alla delar av ceremonin. Sådan medverkan bör föregås av samtal med kyrkoherde, kontraktsprost eller biskop.

Svenska kyrkan viger samkönade par. Varje församling är skyldig att erbjuda vigsel för alla sina medlemmar och det är kyrkoherdens uppgift att säkerställa att så kan ske. Det finns ingen skyldighet för den enskilda prästen att viga, men varje präst och diakon ska, oavsett sin egen uppfattning i frågan, bemöta samkönade par med respekt och underlätta för dem att få del av kyrkliga handlingar och välkomnas i församlingens gemenskap. Efter beslut i kyrkomötet (2005) är det uteslutet att fördöma den som är homosexuell eller att skuldbelägga den homosexuella orienteringen. Kyrkan ska aktivt motverka diskriminering av personer på grund av sexuell orientering.

Foto: Växjö domkyrka/Åsa Dahlstedt

Uppdrag i annan församling

Då präst kallas att leda gudstjänst eller utföra kyrkliga handlingar i annan församling/annat pastorat, ska hon eller han ta kontakt med den aktuella församlingens kyrkoherde. Vid utformningen av sådana gudstjänster är det lämpligt att efterhöra och följa lokal praxis och lokala pastoraler. Vad gäller ekonomisk ersättning för kyrkliga handlingar, se nedan under avsnittet om ekonomiska frågor.

Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap

En präst och diakon ska medverka till gott samarbete och sträva efter att tillsammans med andra uppnå församlingens mål. De ska arbeta för mångas delaktighet, värdera andras kompetens och respektera den ansvarsfördelning som gäller. I vigningstjänsten ska alla bemötas med respekt för sin person och sitt uppdrag, oavsett kön. Det ska vara tydligt att kyrkan är en jämlik gemenskap, inte bara i teorin, utan också i praktiken, inte bara i ord, utan också i handling.

Den som har en arbetsledande befattning har ett särskilt ansvar för ett respektfullt bemötande och allas delaktighet. Som medarbetare i kyrkan ska vi stödja och hjälpa varandra och undvika nedsättande uttalanden. Vi ska i våra relationer sträva efter att följa Luthers förklaring till det åttonde budet: Vi skall tänka och tala väl om varandra och tyda allt till det bästa.

Gemenskapen och samarbetet i en församling kan ibland sättas på prov. Det krävs klarsyn och mod att se och ta itu med det som kan bli eller redan är ett problem. Om något uppfattas vara fel ska det, om möjligt, först tas upp med den som det berör, därefter föras vidare till närmaste chef, kyrkoherde och, om frågan kräver det, även till kontraktsprost, biskop och/eller domkapitel.

Här krävs omdöme och ibland civilkurage. Såväl "överseendekulturer" som "härskartekniker" måste motverkas. Var och en har ett personligt ansvar att säga ifrån och följa upp, när en medarbetare exempelvis utsätts för eller utsätter andra för trakasserier och kränkande behandling. I vårt stift,

liksom i de andra, finns två särskilt utsedda kontaktpersoner att ta kontakt med i situationer som handlar om sexuella övergrepp eller trakasserier.

Om motsättningar hotar eller har blivit en realitet ska diakoner och präster vara öppna för och villiga till samtal och förlikning. Uppdraget som diakon och präst står alltid i enhetens och gemenskapens tjänst.

Omsorgen om varandra är central. I denna omsorg ingår också att sätta en gräns när samtal och förlikning överhuvudtaget inte är möjliga.

Ledarskap utövas inte bara i relation till anställda. Diakoner och präster bör uppmuntra, bekräfta och utrusta varje människa att se sin kallelse till medarbetarskap och ansvar i församling och kyrka.

Vi bör vara medvetna om de svårigheter som kan uppstå med gränssättning dels när det gäller nära vänskapsrelationer mellan medarbetare, dels när en person i vigningstjänsten lever tillsammans med en medarbetare eller förtroendevald. Detta är särskilt viktigt när det gäller en kyrkoherde eller någon annan i arbetsledande ställning. Sådana par bör vinnlägga sig om ett professionellt förhållningssätt, särskilt i fråga om delande av information och beslutsfattande.

Om en person i vigningstjänsten inleder en kärleksrelation med en medarbetare (anställd, förtroendevald eller ideell) kan det få konsekvenser för församlingen. Detta måste tas på allvar och hanteras på ett professionellt sätt i samråd med chef, kontraktsprost eller biskop.

Förtroendevalda

Diakoner och präster ska vårda relationen till förtroendevalda i kyrkoråd och andra beslutande organ. Prästen är en andlig ledare i församlingen, vilket gäller också i relation till förtroendevalda. En ömsesidig respekt mellan företrädare för vigningstjänst och förtroendevalda, liksom kunskap om varandras uppdrag och roller, är en nödvändig förutsättning för god samverkan i församlingens tjänst.

Barn och unga

Präster och diakoner har en viktig uppgift i relation till barn och unga, både i och utanför församlingens arbete. De behöver vinnlägga sig om att vara goda förebilder och skapa förtroende för sig själva som personer och för den kyrka de företräder. De behöver lyssna till barns och ungas erfarenheter och synpunkter och ta deras andliga behov på allvar.

Det är särskilt viktigt i relation till barn och unga att prästen och diakonen inte missbrukar sitt förtroende utan sätter tydliga gränser när det gäller intimitet och privata relationer. Sexuella handlingar får inte förekomma, oavsett om den unga personen uppnått laglig ålder eller ej. Det är inte lämpligt med fysisk närhet av ett slag som kan missuppfattas eller upplevas som påträngande. Det är prästens och diakonens ansvar att gränsdragningarna är tydliga och oantastliga.

Foto: Växjö domkyrka/Linda Kirsten

4. I STIFTETS GEMENSKAP

Biskop och kyrkoherde

Stiftets biskop har uppgiften att utöva tillsyn över stiftet men också att vara stiftets ledare och en "herde för Guds hjord". Av hävd talar man om biskopens uppgift att vara prästers och diakoners herde och själasörjare, deras "pastor pastorum". Det är viktigt att se att detta uppdrag måste utövas på olika sätt beroende på vilken del av uppdraget som kommer i förgrunden.

Biskopen har, tillsammans med stiftsstyrelse och domkapitel, ansvar för främjande och tillsyn över stiftet och hur diakoner och präster utövar sina uppdrag och följer avgivna vigningslöften. Biskopen behöver i sin tjänsteutövning kunna agera utifrån sin samlade kunskap om förhållandena i stiftet. Samtal med biskopen faller därför endast i undantagsfall under tystnadsplikten och diakoner och präster måste vara medvetna om att sådant som framförs vid samtal med biskopen kan behöva sättas in i ett större sammanhang än det rent privata.

Biskopens grundhållning är dock att det alltid är möjligt att föra förtroendefulla samtal och välkomnar präster och diakoner att ta kontakt när de vill och behöver det. Ett själavårdande förhållningssätt gör att biskopen aldrig i onödan för vidare uppgifter av personlig karaktär.

Kyrkoherdar, församlingsherdar och motsvarande har en liknande dubbelroll som präst och arbetsledare. En präst eller diakon ska inte ha enskild själavård med någon som han eller hon är ansvarig för. Vissa frågor av personlig karaktär kan dock påverka arbetet, och det är därför viktigt att den som är anställd på ett förtroendefullt kan dela det med sin chef. Mottagna förtroenden av detta slag ställer höga krav på varsamhet och pastoralt omdöme.

Diakoner och präster måste alltid ha möjlighet att i förtroende vända sig till sin kyrkoherde, sin kontraktsprost och sin biskop, och ingen ska på grund av ovanstående avstå från personliga samtal. För biskopen är det

viktigt att en diakon eller präst som önskar samtal får det inom rimlig tid. Det är dock viktigt att båda parter är införstådda med de begränsningar och möjligheter som gäller för dessa samtal och att samtalets karaktär och ramar vid varje tillfälle klargörs.

När en präst eller diakon från annat stift får tjänst i stiftet välkomnas denna med ett brev från biskopen, i vilket en inbjudan till ett kort "lära känna-samtal" finns.

Kontraktsprosten

Kontraktsprosten har att på biskopens uppdrag biträda biskopen med ledning och tillsyn av stiftets församlingar, vara visitator, kalla diakoner och präster till konvent och andra överläggningar samt att föra regelbundna samtal med kyrkoherdar och ibland med enskilda medarbetare. Prosten har även ansvar för att det teologiska samtalet hålls levande i kontraktet och för viss fortbildning. Även om kontraktsprosten i sitt uppdrag som kontraktsprost inte står i någon arbetsrättslig relation till präster och diakoner i kontraktet, ingår det i hans eller hennes uppdrag att på biskopens uppdrag ha omsorg om dem och bistå med råd och uppmuntran.

Konvent och möten

Diakoner och präster ska delta i diakon- och prästmöten, i kontraktskonvent, i kyrkoherde-, komminister- respektive diakonsamlingar, samt i andra samlingar som biskop och kontraktsprost kallar till. De som står i kyrkans vigningstjänst har ett särskilt ansvar för att bygga upp och stärka gemenskapen i församlingar, kontrakt och stift. Den kollegiala omsorgen inbegriper också emeriti och kollegor utan anställning i Svenska kyrkan och kan visas exempelvis genom inbjudan till träffar i kontrakt och stift. Biskopen inbjuder regelbundet emeriti till samlingar. Stiftsanställda präster och diakoner har normalt sin tillhörighet i det kontrakt där de bor.

Icke församlingsanställd

En diakon eller präst i stiftet som inte har anställning i församling/pastorat bör hålla kontakt med kyrkoherden i det pastorat där han eller hon bor för att tydliggöra relationen och för att komma överens om hur uppdraget som diakon eller präst kan utövas i den aktuella situationen. Ansvaret för detta är ömsesidigt. Med viss regelbundenhet inbjuder biskopen präster och diakoner i arbetsför ålder utan anställning i Svenska kyrkan till samlingar.

I vissa församlingar vikarierar emeriti under kortare eller längre perioder. Emeriti är viktiga medarbetare i vinningstjänsten, vars rättigheter och skyldigheter bör tänkas igenom lokalt.

Att söka och lämna en tjänst

När präster och diakoner söker ny tjänst får de inte försöka påverka beslut genom otillbörlig kontakt med beslutsfattarna eller uttala sig nedsättande om andra sökande. På samma sätt ska de, när de medverkar i en rekrytering, bemöta samtliga sökande med respekt och inte uttala sig om de sökande inför utomstående.

Den som har lämnat en tjänst ska se till att de egna kontakterna med församlingsbor inte komplicerar för efterträdaren och bör i processen att rekrytera en efterträdare inte delta i själva urvalet, även om det är rimligt att lämna upplysningar om tjänsten som kan vara till hjälp för de sökande.

När en präst eller diakon väljer att lämna vinningstjänsten eller övergå till annat trossamfund är det ett personligt beslut som samtidigt påverkar församlingen och människor runtomkring. Då något av detta övervägs ska den enskilda diakonen eller prästen tidigt i processen kontakta stiftets biskop för samtal.

Ekumeniska och interreligiösa relationer

Präster och diakoner ska sträva efter goda och förtroendefulla relationer till andra kristna samfund. Ekumeniskt arbete är en central del av vigningstjänstens uppdrag. Tron på Jesus Kristus som frälsare förenar och vi har mycket att lära av andra kristna samfund. Alla döpta är syskon i Kristus med en gemensam kallelse till tjänst i världen.

Också i relation till andra religiösa traditioner gäller det att bygga förtroendefulla relationer. Utgångspunkten är att alla människor är skapade till Guds avbild och att vi kan lära i mötet med den som tror på annat sätt än vi. Tron på Jesus Kristus som frälsare är kyrkans fundament och att stå stadigt i den tron ger goda förutsättningar för att bli respekterade som samtalspartner och för att själv kunna vara öppen för den andre.

För en kristen församling är det möjligt och berikande att arbeta tillsammans med alla människor av god vilja, inklusive de som hör till andra religiösa traditioner, för ett gott samhälle och i tjänst för människor som lever i utsatthet. Detta gemensamma arbete ska ske med respekt för varandras identitet och utan att förneka skillnader i tro och andra uppfattningar (se även s. 20).

Bön, själavård och gudstjänstliv

Ett eget böne- och gudstjänstliv är en förutsättning för personlig och andlig mognad. Att fira gudstjänst, även då man inte är i tjänst, är en självklar del av att vara vigd. Till hjälp för den dagliga bönen finns i stiftet en för vigningstjänsten särskilt framtagen bönbok, "Dröja vid källorna".

Eftersom prästen och diakonen använder sig själv som ett arbetsredskap är andlig vägledning och egen själavård viktiga inslag i diakonens och prästens liv. Att som präst och diakon vårda relationen till en själavårdare är en god och naturlig ordning. Det är en beprövad praxis att diakoner, präster och andra medarbetare söker sin egen själavård utanför den egna församlingen, inte hos den som är deras chef eller arbetsledare.

5. ARBETSLIV OCH PRIVATLIV

Diakoner och präster behöver vårda sina privata relationer, till partner, barn, familj och vänner. Det finns en risk att uppgiften som diakon, präst eller biskop tar så mycket tid i anspråk och ger så stor personlig bekräftelse att de privata relationerna försummas. Denna risk bör tas på allvar. Diakoner och präster har ansvar inte bara för sitt uppdrag, utan också för andra relationer.

Nödändig tid för vila och återhämtning är inte bara lagstadgat. Också i det tredje budordet finns uppmaningen att tänka på vilodagen. Med det i åtanke bör präst och diakon regelbundet ta sig tid för rekreation och återhämtning. I allt detta ska den enskilde inte lämnas ensam. Också från församling och stift bör stöd ges att hitta sätt att ha kraft till tjänsten under ett helt yrkesliv.

Arbete och fritid

En diakon är alltid diakon och en präst är alltid präst. De är förebilder för andra och företrädare för den kyrka de tjänar. Om de har olika förhållningssätt och etiska principer i tjänsten och i det privata livet kan förtroendet för kyrkan skadas. Diakoner och präster är inte alltid i tjänst, men behöver vara beredda att, när så är nödvändigt, kunna fullgöra det som människor förväntar sig av dem.

En god balans mellan arbete och fritid kan vara svår att upprätthålla och därför behöver en präst och diakon hålla ordning på arbetstider och skapa strukturer som gör att man kan koppla av under sin ledighet. Det är ett delat ansvar mellan den enskilde och arbetsledaren att se till att arbetsbördan blir realistisk i förhållande till arbetstiden och att ledigheter och semester inte äts upp av uppgifter som inte hunnits med. I detta delade ansvar ligger även att hitta rimliga och tydliga sätt att hantera telefon och e-post vid kortare och längre ledigheter. Församlingsbor och andra måste kunna få tag på en präst eller diakon, men varje präst och diakon ska inte alltid behöva vara tillgänglig. Ibland krävs samverkan med närliggande

församlingar för att detta ska vara möjligt. Den som söker kontakt ska snabbt få ett svar eller någon annan återkoppling.

Ett fritidspolitiskt engagemang ger möjlighet att påverka lokalsamhällets utveckling och ta ansvar i arbetet för en bättre värld. Samtidigt föreligger en risk för sammanblandning av rollerna som partipolitiskt aktiv relativt tjänsten som präst eller diakon. Prästen eller diakonen bör överväga vilka politiska uppdrag man väljer att gå in i och gärna i förväg ta initiativ till ett samråd med kyrkoherde, kontraktsprost eller biskop.

Att vårda sig själv

Till yrkesskicklighet och yrkesetik hör att eftersträva självkänedom och fördjupning i tro. Av präster och diakoner förväntas en pågående reflektion över uppdraget och arbete för att öka sin kompetens. Genom exempelvis fortbildning, litteraturstudier, samhällskunskap, erfarenhetsutbyte, handledning och självvård kan tron mogna och självkännedomen öka. Den som är vigd till tjänst ska förvalta de nådegåvor som man har fått.

Att vårda sig själv är en förutsättning för att kunna möta andras behov. En diakon eller präst som börjar få problem med missbruk av olika slag, psykisk ohälsa eller andra problem ska omgående söka adekvat hjälp. Präster och diakoner kan drabbas av samma svårigheter och kriser som alla andra. Som kollegor behöver de uppmuntra och stödja varandra i att söka denna hjälp. Arbetsgivaren är skyldig att ge arbetstagare möjlighet att söka professionell hjälp redan vid lindrigt missbruk av exempelvis alkohol, droger, sex- och/eller spelberoende.

I mötet med medarbetare, förtroendevalda och församlingsbor, både i vardagen och vid gudstjänst och kyrklig handling bör prästen och diakonen sträva efter att ge ett vårdat intryck när det gäller klädsel och personlig hygien. Präst/diakonskjorta används normalt när prästen/diakonen är i tjänst. Förväntan om klädsel vid präst- och diakonmöten formuleras av biskopen.

6. EKONOMISKA FRÅGOR

Präster och diakoner får inte ta emot pengar, gåvor eller testamenten eller andra gentjänster för sin yrkesutövning. Gåvor som mottas till verksamhet inom eller utom församlingen ska skyndsamt sändas till det angivna ändamålet mot kvitto. Gåvor, församlingsmedel och egna tillgångar ska hållas åtskilda. Blommor och enklare tecken på uppskattning kan dock tas emot. Här är Skatteverkets regler ett riktmärke.

Ersättningar och bisysslor

Präst eller diakon som på sin fritid utför konsultuppdrag, föreläser eller gör annat som berättigar till ersättning ska anmäla bisysslan och lämna information om verksamhetens omfattning och art till kyrkoherde eller närmaste chef och i mer omfattande fall även till sin biskop. Om arbetsgivaren begär det lämnar diakonen eller prästen de uppgifter som arbetsgivaren anser sig behöva för en bedömning av bisysslan. Arbetsgivaren godkänner bisysslan under förutsättning att den inte inverkar hindrande på arbetsuppgifterna eller konkurrerar med arbetsgivarens verksamhet. Utan ett sådant godkännande kan prästen eller diakonen inte fortsätta med bisysslan. Det är viktigt att dessa uppdrags karaktär inte står i strid med vad som förväntas av en präst eller diakon i Svenska kyrkan, även om de utförs på fritiden.

En diakon som i sitt arbete ger stöd och råd i ekonomiska frågor eller delar ut medel ur fonder till behövande kan inte samtidigt åta sig uppdraget som god man i kommunen. Det är viktigt att skilja mellan självvärd, ekonomisk rådgivning och beslut om ekonomiskt stöd, så att de personer som söker stöd behandlas lika och inga misstankar om jäv uppstår.

Ersättning för kyrkliga handlingar

En präst får inte ta emot arvode eller ekonomisk ersättning från någon annan än en församling i Svenska kyrkan för utförande av en kyrklig handling. Om en präst genomför en kyrklig handling i en församling där han eller hon inte är anställd ska betalningen ske genom församlingen och inom ramen för clearingsystemet. Här bör församlingarna vara generösa av pastorala skäl. Om församlingen inte godkänner att betala ersättning via clearingsystemet får prästen välja mellan att genomföra den kyrkliga handlingen som ett privat åtagande utan ersättning eller att avstå. Detta gäller normalt även reseersättning. Sådan kan betalas ut av församlingen där den kyrkliga handlingen ägt rum, den ska inte gå direkt från de enskilda till prästen.

Foto: Växjö domkyrka/Linda Kirsten

7. AVSLUTNING

Det är en förmån och en glädje att få stå i kyrkans vigningstjänst. Som alla andra upplever vi både ljusa och mörka dagar. Ibland väljer vi fel och gör människor illa. När det händer, bör vi försöka rätta till det som blivit fel och göra vad vi kan för att relationer som skadats ska återupprättas igen.

Jag vill här, i slutet av Codex Ethicus, påminna om det som sägs i vinningen direkt efter löftena: *"Jag, NN, vill med Guds hjälp och i förtröstan på Guds nåd leva enligt dessa löften."* Med Guds hjälp, det är förutsättningen för att vi ska våga säga ja till vigningslöftena och det ansvar de innebär. I förtröstan på Guds nåd, det är insikten att ingen av oss klarar att i varje situation leva precis så som vi skulle vilja, men att Guds nåd och förlåtelse ger oss möjligheten att ställa till rätta och börja på nytt när vi misslyckats.

Jag ber ständigt för er. Allra sist i Codex Ethicus är det naturligt att påminna om ytterligare några ord från vigningsgudstjänsten, som är en del av min bön för er: *"Må Gud, som har börjat ett gott verk i er, fullfölja det, så att hans goda vilja sker"*.

+Fredrik Modéus, biskop

Svenska kyrkan
VÄXJÖ STIFT